

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvcvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3. Vtrum sit caput omnium hominum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](#)

QVAEST. VIII.

Et infusio non simpliciter creatio est, sed mutatio quædam animæ in ordine gratiorum ad celestem patriam, & ad humum modi mutationes extendit se anima Christi, ut instrumentum coniunctum verbi, non vi leui negandum gratiam atriungi instrumentalis ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quod effectus iste, qui est animam gratificari, ex illa parte qua interuenit, quodammodo creatio, est immediae a Deo: sed ex illa parte, qua interuenit animæ materiali secundum obedientiam potentiam ad celestem beatitudinem, est a Deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc enim non est creature communicari poterit in creandi instrumentaliter, sed immutare in instrumentaliter.

2. d. 2. q. 2.
2. d. 2. q. 2. Et
tunc q. 29. ar.
4. ad 1. Et o.
N. 60. ca. 2.

Super questionis 8.
Articulum secundum,

In situ 2. articulo ad uerte, q. ly, quo ad corpora, non solum referunt ad corpora gloriarum hominum, sed etiam ad corpus ipsius Christi, clare patet ex argumento terro in litera, quod impugnat, corpus Christi non posse esse caput aliorum, quia tumptum est ex aliis, & ex conclusione responsua in corpore articuli. Eft igitur sensus tituli. An Christus erat secundum corpus sit caput aliorum hominum: etiam quo ad corpora.

Concorde articulo unica est conclusio responsua questione affirmativa. Tota humanitas Christi secundum hanc animam & corpus, influit in homines, & quantum ad animam principaliter, & quantum ad corpus secundario. Haec conclusio primo probatur: deinde declaratur via: eius particularia. Probatur sic. Humanitas Christi habet vim influendi, quantum est coniuncta Dei verbo, cui corpus unit per animam, & corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam duplicitatem, ut materia ad formam, & instrumentum ad principalem motorem, ergo tota humanitas Christi, &c.

Vbi nota quod quia duo concinuerunt in conclusione, scilicet quod corpus Christi influit, & quod corpora aliorum recipiunt influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum communem corpori Christi, & alterum hominum corporibus de duplice naturali ordine inter corpus, & animam, ex quo habetur communio mutua, quia non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrans sibi: & hinc habes consequenter, quod corpus Christi non est alienum a viribus sua animæ, & quod corpora aliorum non ex-

tur Spiritus sanctus, qui inuisibiliter ecclesiam vivificat, & vnit capitum comparatur ipse Christus secundum visibilem naturam, secundum quam homo hominibus præfertur.

ARTICULUS II.

Vtrum Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, vel solum quantum ad animas.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod Christus non sit caput hominum, quo ad corpora. Christus enim dicitur caput ecclesiæ, in quantum influit spirituali sensum, & motum gratiæ in ecclesiam: sed huius spiritualis sensus, & motus capax non est corpus, ergo Christus non est caput hominum secundum corpora.

Prat. Secundum corpora communicamus cum brutorum. Si ergo Christus esset caput hominum quantum ad corpora, sequeretur quod et a ester caput brutorum animalium, quod est inconveniens.

Prat. Christus corpus suum ab aliis hominibus traxit, ut pater Mat. I. & Luc. 3. sed caput est primum inter cetera membra, ut dictum est. ergo Christus non est caput ecclesie quantum ad corpora.

SED CONTRA est, quod dicitur Phil. 3. Reformabit corpus humanitatis nostra, configuratum corpori claritatis suæ.

RESPON. Dicendum, quod corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rationalem, que est propria forma eius, & motor. Et in quantum quidem est forma eius, recipit ab anima vitam, & ceteras proprietates conuenientes humano corpori secundum suam speciem: in quantum vero anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit ait. Sic ergo dicendum.

Fcluduntur a donis suarum animarum. Alterum principium proprium est corpori Christi, continens duo, scilicet quod humanitas Christi habet vim influendi ex coniunctione personali ad Deum, & quod Christi coniunctum est verbo mediante anima. Ex his si quidem simul iunctis habes, quod corpus Christi mediante anima habet vim influentiam ex verbo, sicut habet mediante anima coniunctionem ad illud, ut sic ex parte influentiis, anima Christi principaliter, & corpus secundario inueniatur, & similiter ex parte recipientis influxum, anima hominum principaliter, & corpora secundario inueniuntur, & vtroque eadem sit ratio, scilicet propter naturalem ordinem corporis ad animam. Declaratur deinde, quod corpus secundario recipiat influxum, duplicitate verificari, scilicet per modum ministerii, vel per modum deviciationis. Nam quando in praesenti vita anima iustificatur, mouet membra corporis ad subsequendam, conferendam, tueri, augendamque in corpore anima iustitiam, & sic corpus nostrum secundario, ut minister animæ mouetur a iustificante anima. Quando vero in resurrectione anima gloriosa iuncta est corpori, ex gloria derubuitur gloria in corpore, & sic a glorificante immortali diuinaque vita animam glorificabitur secundario corpus, redundantem gloriam ait in corpore.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sensus spiritualis gratiae non peruenit quidem ad corpus primo, & principaliter: sed secundario & instrumentaliter, ut dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animam rationalem, sicut habet corpus huminum: & ideo non est simile.

AD TERTIUM dicendum, quod licet Christus traxerit materiam corporis ab aliis hominibus: vitam tamen immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipso, secundum illud 1. ad Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

ARTICULUS III.

Vtrum Christus sit caput omnium hominum.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod Christus non sit caput omnium hominum: caput enim non habet relationem, nisi ad

modum habendi membra simul vel successione, declaratum modus, quo corpus Christi mysticum habet membra scilicet non solum in actu, sed in potentia. Et potentia quidem in proposito dupliciter inueniatur, que scilicet quandoque reducetur, & que numquam reducetur ad actuum. Actus vero tripliciter: vel secundum fidem, vel secundum charitatem viae, vel secundum fruitionem patriæ,

Tibit notandum, quod non distinguitur potentiam in potentiam reducibilem, vel non reducibilem ad actuum: sed in potentiam, quae de facto quandoque reducetur ad actuum, & in potentiam, quae de facto numquam reducetur ad actuum, quâmis reducibilis fuerit ad actuum, aliquo non fuisse in potentia.

Nota secundo, quod licet fides, ut in responsione ad secundum

dum habet, constitutum membrum Christi imperfekte, & sicut quod actus est in infra lati iudicium actus constituit, ideo hic primus gradus.

¶ Conclusio responsum est, Christus est caput omnium hominum, diversimode tamen, loquendo generaliter secundum totum mundum tempus, probatur

deducendo per quin membra sui corporis. Infideles autem nullo modo sunt membra ecclesiae, que est corpus Christi, ut et Ephes. 1. ergo Christus non est caput omnium hominum.

¶ 2 Præterea. Apostolus dicit ad Ephes. 5. quod Christus tradidit semetipsum pro ecclesia, ut ipse exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi. sed multi sunt etiam fideles inquisibus inuenientur macula aut ruga peccati, ergo nec etiam omnium fidelium Christus est caput.

¶ 3 Præterea. Sacra menta veteris legis comparantur ad Christum, sicut umbra ad corpus, ut dicitur Coloss. 2. sed patres veteris testamenti, sacramentis illis suo tempore seruiebant, secundum illud Hebr. 8. Qui exemplari, & umbra deseruient cœlestium. Non ergo pertinebant ad corpus Christi, & ita Christus non est caput omnium hominum.

SED CONTRA EST, quod dicitur

1. Timo. 4. Est Saluator omnium hominum, & maximus fidelium, & 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Saluare autem homines, & propitiacionem esse pro peccatis eorum, competit Christo secundum quod est caput, ergo Christus est caput omnium hominum.

R E S P O N D E O. Dicendum, quod haec est differētia inter corpus hominis naturale, & corpus ecclesiae mysticum, quod membra corporis naturalis sunt omnia simili, membra autem corporis mystici non sunt omnia simili, neque quantum ad esse natura, quia corpus ecclesiae constitutus ex hominibus, qui fuerunt a principio mundi usque ad finem ipsius: neque etiam quantum ad esse gratia: quia eorum etiam, qui sunt in uno tempore, quidam gra-

D

tem iustitiam tantum, quos costarunt esse praefatos. Hi enim omnes, quia sunt in via, & charitate computantur inter membra Christi actualiter: sed prius duo simpliciter, tertii secundum presentem tantum iustitiam.

Tertius quoque gradus, qui etiam secundum actum liceat in perfectum attenditur, duo continet genera hominum, scilicet fidem tam prædestinatos, & tamen prædestinatos, & similes non prædestinatos. Vtrique enim inter membra Christi actualiter ratione fidei computantur: mortificata tamen, sed prius ut membra permanenta, secundi ut membra abscondenda.

Quartus gradus, qui secundum potentiam attenatur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter, hoc est fruitionem patriæ, sicut & quintus: sed quartus secundum ordinem positionum ad dictum actum: quintus secundum negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniam iustum est, ut potentia ad actus secundum quid, reducatur ad potentiam ad actum simpliciter, ideo quartus gradus comprehendit omnes viatores sine fide prædestinatos, & reducti illos etiam sine

A fide, qui quandoque reducentur in actum fidei tantum, vel etiam charitas, ut tantum hi enim ratione status potentia, quæ quandoque reducetur ad actum simpliciter ut primi, vel secundum quid ut reliqui quartum constituent gradum, iuxta distinctionem præmissam in litera ante conclusionem. Et propterea, quanto

gradu illi foli relinquentur, qui sic in vita ista degunt in potentia ad actum simpliciter vel secundum quid, & numquam assequuntur aliquem eorum, qui scilicet non soluti praesciti sunt, sed numquam ad charitatem viae, numquam ad fidem informe peruenient, ut sunt iugiter infideles.

¶ Extra omnia autem Christi membra computatur sextus status hominum, hoc est status aeternæ damnationis, qui etiam continet duo genera hominum, scilicet damnatorum ad penitentiam, & dannati, quales sunt omnes adulii damnati, & ad peccatum dannati tantum, quales sunt infantes, & perpeditantes, qui sine sacramento fidei decesserunt. Hinc namque ut sic, quia nec actu nec potentia inter membra Christi sunt, aliena omnino ponuntur a capite Christi. Est tamen inter eos latitudo, cum quidam eorum decidunt a potentia tantum, ut semper infideles, & qui numquam liberi arbitrii habuerunt, de quibus tantum sit mentio in litera. Quidam autem decidunt ab actu, vel fidei tantum, vel etiam charitatis viae ut Christiani damnati, qui membra vere absissa a corpore Christi sunt: quoniam illius fuerunt secundum presentem iustitiam vel fidei sacramenta, membra.

A D S E C U N D U M dicendum, quod esse ecclesiam glorioam non habentem maculam neque de potentia ut patet 5. Metaphysicæ vel physice, hoc est vel de potentia, prout termini non implicant contradictionem, vel de potentia actua, vel passiva existente in natura, ad agendum vel patientium actum aliquem ordinata. In praesenti materia non est ferme de potentia logice, sed physice, ut patet ex hac litera, in qua Auctor fundat potentiam ecclesiasticam, hoc est posse esse membrum ecclesiae, quia est corpus Christi mysticum super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrii humani in statu viae: secundum enim has duas potestates dicitur aliquis physice in potentia, vel non in potentia ad esse membrum Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potentia logica, ut sint membra Christi: quia tamen non sunt in po-

tentia

Q V A E S T O V I I A

tenia phisice ad eis in membra Christi, quoniam nec virtus Christi est ordinata ad redēptionē dāminatorū: scriptum est, nō in inferno nullā est redēptionē, nec illorū liberū arbitriū veribile est amplius ad Christū: quia fuit in termino, ideo sim pliciter & absoluē dicuntur in hīc totaliter desinere esse membra Christi.

In responsione ad ēm adiutare, q̄ tres conditions ecclēsī hoc est gloriā, & fine maculas & fine ruga effe, non coine nre ecclēsī militan tōne plena conditōnis, manifeste patet. Sed & Author in tōne terria, hoc est peccatorum ventilātū probat, qđ intellige fo rūaliter de ecclēsī militātē hoc est, de cōgregationē fidelis existentia in charitate: qm̄ humāmodi cōgregatio rōne omnū fūari partiu in via hac, nōq̄ aliquā vētūtā habet, licet non semp in singulis. Poteſt, viator alius qđ qua to tempore fine omni actuali peccato iuueniri: non potest tamen omnino vīta hanc agere, sī in quo peccato, vt in li tera, apostolica probat auctoritas.

D.720. *Super Questionis 8. Articleum quartum.*

E.2.2. 1 med. 20m.2.
T *Iulius clarus ē.*
In corpore artiūna ēt conclusio responsiū quæſito,
Christus non solum est caput hominū, sed etiam angelorū. Probatur depictere, ratione, & auctoritate, ratione quidem sic. Homines & angelī ordinantur ad unum finem, scilicet gloriam diuinā fruſtōnis. ergo corpus mylticū ecclēsī nō solum ex hominib⁹, sed etiam ex angelis confitit, ergo totius huius multitudinis est caput vnum, qđ est Christus, iugur Christus ē caput nō solum hominū, sed angelorū. Prima cōsequētia probat: qđ corpus multitudinariē dī, quecumque vna multitudine ordinata in vnum, secundum distinctos actus seu officia. Hinc aperie patet, quod multū tādo angelorum, & hominū ex eo, quod ordinatur ad unum finem, est unum corpus mylticū enī est ambiguas, quā in his sit diuerſitas actuum & officiorū in ordine ad coelētem felicitatem. Secunda vero conseqüentia habet duas partes, prima est, quod inferior caput vnum: secunda est, quod illud caput fit Christus. Et quo ad primam probatur ex eo, quod vbi est vnum corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam vero probatur duplīciter. Primo ex tribus conditionibus capitū antedictis, scilicet primitate, perfectione, & virtute, iuuentis in Christo; quia propinquior est Deo, & perfectius habet dona Dei, & influit in homines, & angelos. Secundo, auctoritate Apostoli ad Philip. 1.

*g. di. 13. q. 2.
ar. 2. q. 1. &
di. 14. art. 3.
q. 2. & 6. ca.
Et ver. 1. 29.
c. 223. & 1.
cor. 11. Et
eph. 1. 10. fi.*

ARTICULUS IIII.

Vtrum Christus sit caput angelorum.

A D QVARTVM si procedif. Videtur qđ Christus secundum quod homo, nō sit caput angelorum. Caput enim, & membra sunt vnius naturae: sed Christus, secundum qđ est homo, nō est

F. Deinde probatur conclusio principalis ex signo: quia scilicet angelī ministrabant Christo, Matth. 4. hoc enim signum est subiecōtū, cum minor sit qui ministret.

In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte nouiss. quod non apponit hic supradictis tribus conditionibus capitatis quarta conditio, puta conformitas naturae: sed prius fuit sermo de conditionibus propriis capitū, quibus differt & praestat ceteris membris: modo autem loquimur de conditione communī capitū, & reliquis membris. Oportet siquidem omnia membris corporis vnius esse nature, puta humana, vel leonina, vel taurina, &c. Vnde conditio ita: conformitas in natura, exigunt ad caput ut presupposita, sicut communis precepitur proprio. Et propterea in litera dicitur, quod properat conformitatem Christi, cum angelis in natura generis, potest Christus secundum quod dicitur apostolus argumētatur ad Corint. 5, ergo Christus, secundum quod homo, nō est caput angelorum.

¶ Prat. Illorum Christus est caput, qui pertinent ad ecclēsiam, quæ est corpus eius, ut dicit Eph. 1, sed angelī non pertinent ad ecclēsiam, nā ecclēsia est cōgregatiō fidelium: fides autem non est in angelis: nō enim ambulant per fidem, sed per speciem, alioquin peregrinarentur a domino, secundum quod Apostolus argumētatur ad Corint. 5, ergo Christus, secundum quod homo, nō est caput angelorum.

¶ Prat. August. dicit super Ioa.*

quod sicut verbum, quod erat in principio apud patrem, utificat animas, ita verbum caro factum vivificat corpora, quibus angelī carent: sed verbum caro factum est Christus, secundum quod homo, ergo Christus secundum qđ homo, nō influit vitam angelis. Et ita secundum quod homo, nō est caput angelorum.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Coloss. 2. Qui est caput omnipotens principis, & potestatis: & eadem ratio est de angelis auctorū ordinum, est ergo Christus caput angelorum.

R E S P O N D E O. Dicendum, quod sicut dictum est, t̄ ubi est vnum corpus, neceſſe est posse vnum caput. Vnum autem corpus similitudinare dicitur vna multitudo ordinata in vnum, secundum distinctos actus suū officia: manifestum est autem, quod ad unum finem, qui est gloria diuinā fruſtōnis, ordinantur, & homines & angelī. Vnde corpus ecclēsiae mylticū, non solum confitit ex hominib⁹, sed etiam ex angelis. Totius autem

loquendo, cum non communicent, & longe inimicā natura sit corpus quocumque respectu substantiarum omnino separatarum a materia, quales supponimus angelos esse.

¶ Ad hoc dicitur, quod sicut hoc mirum appareat, si ramen consideremus phantasma sub lumine intellectus agentis posse in animam intellectuam agere, non erit incredibile, quod aliqua res corpore virtute diuinitatis, cui juncta est personaliter, possit in substantiam separatam agere, ut sic quod phantasma ex naturali vinculo cum anima intellectuā fortūtum est, humanitas Christi ex supernaturalissima, & maxima coniunctione ad diuinitatem adeptā sit excellētiori modo: quia potest libere, instrumentū literātā, causare in angelis.